

ASIGURAREA RESPECTĂRII ȘI MONITORIZAREA LA NIVEL LOCAL A DREPTULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

ENSURING COMPLIANCE AND LOCAL MONITORING OF THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT

Svetlana SLUSARENCO,

ORCID: 0000-0002-9092-0024

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 342.7:504.06:352

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8358606>

Rezumat. Scopul principal al protecției mediului este ocrotirea omului, crearea condițiilor pentru dezvoltarea fizică și psihică a lui într-un mediu favorabil dezvoltării. Omul are datoria morală de a interveni și a proteja mediul sau cel puțin de a se abține de la poluare în scopul restabilirii echilibrului ecologic perturbat. Soluționarea problemelor de mediu sînt de competența statului, deoarece poluarea și combaterea ei este o problemă națională, statul fiind cel ce stabilește regulile de conduită, inclusiv și în domeniul protecției mediului. Statul, prin organele sale specializate, poate să urmărească respectarea normelor de drept în domeniul mediului, de asemenea fiind în drept să aplice sancțiuni în cazul încălcării de către persoane a normelor legale imperative. De asemenea, autoritățile statatale specializate, sînt competente să soluționeze litigiile ce apar în procesul de exploatare a mediului.

Cuvinte cheie. Mediu, ecologie, societate, viață, sănătate, administrația locală, localitate, cetățeni.

Summary. The main purpose of environmental protection is to protect man, to create the conditions for his physical and mental development in an environment favorable to development. Man has the moral duty to intervene and protect the environment or at least to refrain from pollution in order to restore the disturbed ecological balance. Solving environmental problems is the responsibility of the state, because pollution and combating it is a national problem, the state being the one that establishes the rules of conduct, including in the field of environmental protection. The state, through its specialized bodies, can monitor compliance with the legal norms in the field of the environment, also being entitled to apply sanctions in case of violation by persons of the mandatory legal norms. Also, the specialized state authorities are competent to resolve disputes that arise in the process of environmental exploitation.

Keywords. *Environment, ecology, society, life, health, local administration, locality, citizens.*

În ultimele decenii, obligația de a ocroti mediul a devenit o problemă majoră, recunoscută de toate statele lumii. Calitatea apei, poluarea aerului atât în interiorul statului, cât și pe plan mondial, produsele chimice periculoase, gestionarea ineficientă a deșeurilor, au determinat autoritățile statale de a lua atitudine și de a sensibiliza umanitatea privind responsabilizarea factorului uman și elaborarea unui șir de acte normative, atât la nivel național, cât și internațional, privind asigurarea și garantarea dreptului la un mediu sănătos.

Suportul metodologic a cercetării este fundamentat pe metodele tradiționale, paralel fiind folosite și un șir de metode moderne relevante studiului, precum metodele istorică; comparativă; logică și statistică etc.

Cu privire la mediu, există o varietate de definiții, cu numeroase implicații asupra dreptului mediului. În documentele internaționale nu există o definiție foarte clar formulată cu privire la mediul înconjurător, iar în legislațiile interne ale statelor, se conferă acestui concept, semnificații și dimensiuni diverse, pornind de la definiții parțiale și pînă la definiții mai globale. Mediul este definit ca un ansamblu de factori naturali sau creați prin activități umane, care acționează asupra condițiilor de viață și existență ale omului [1, p. 110]. O altă definiție a mediului reflectă totalitatea factorilor naturali și a celor creați de om, care se află în strânsă interacțiune și influențează echilibrul ecologic, precum și condițiile de viață pentru om [2, p. 227].

Conceptul juridic și doctrinar actual al mediului are un caracter dinamic, incluzând în componența sa atât elementele naturale, cât și cele artificiale (ansamblu de factori care acționează asupra întregii societăți). Mediul este un sistem ce are o anumită structură și funcții, ce asigură viața și dezvoltarea societății, reprezentând condițiile existenței acesteia (a vieții). Pentru ca mediul să fie capabil să influențeze pozitiv viața, este necesar ca acesta să fie sănătos și civilizat.

Noțiunea de mediu este considerată ca fiind o noțiune fundamentală și cuprinzătoare, prin care se înțelege lumea vie și cea neînsuflețită, adică în principiu, ceea ce înconjoară lumea. Problemele juridice ale protecției mediului sunt foarte complexe și complicate, încât cu greu își găsesc o rezolvare sigură, teoretică și practică. Din acest motiv, pentru ca activitățile care au drept scop protecția mediului să fie încununate de succes, abordările juridice legate de mediu trebuie fundamentate științific și apoi implementate [3, p. 134].

Protecția mediului, ca acțiune a individului, are o importanță majoră, deoarece de acesta depinde nu numai sănătatea și viața unui individ, ci și a societății în ansamblu. Scopul principal și final al protecției mediului este ocrotirea omului, crearea condițiilor pentru dezvoltarea fizică și psihică a lui într-un mediu favorabil dezvoltării. În esență, protecția mediului tinde spre înlăturarea influențelor negative asupra mediului natural și artificial, prin descoperirea cauzelor poluării și înlăturarea acestora, reducerea efectelor ei, precum și eliminarea totală a acestora spre binele individului și a umanității [4, p. 238].

În prezent, când poluările deja nu se subordonează omului, este necesar operativ și eficient de a proteja mediul natural, elementele lui, deoarece a trecut perioada când mediul era în stare singur să se regenereze. De aici rezultă că, omul are datoria morală de a interveni și a proteja mediul sau cel puțin de a se abține de la poluare în scopul restabilirii echilibrului ecologic perturbat. Se are în vedere intervenția omului printr-o activitate complexă, rațională, științific fundamentată, care ar avea drept scop prevenirea poluării, refacerea mediului poluat și îmbunătățirea condițiilor de trai. Folosirea oricărui instrument de previziune, inclusiv a unor strategii în domeniul obligației de a ocroti mediul implică respectarea unor principii, a unor reguli inevitabile [4, p. 241].

Constituția Republicii Moldova stipulează că fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios, din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produsele alimentare și obiecte de uz casnic inofensive. Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și condițiile de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic [5, art. 37 alin. 1), 2)].

Progresul tehnico-științific are, pe lângă incontestabile consecințe pozitive, și unele mai puțin favorabile pentru om și mediu, mai mult sau mai puțin previzibile. De aceea, nu mai este un paradox când spunem că trebuie **să învățăm de la viitor** exact în același fel în care am învățat de la trecut. John Naisbitt sintetizează **astfel** principiul sporirii **responsabilității față de acțiunile întreprinse**: „Oamenii a căror viață este afectată de o decizie trebuie să participe la procesul care conduce la luarea acelei decizii”. Aplicarea principiului **democrației participative**, poate revoluționa și politica locală, și pe cea națională în materie de mediu [6, p. 26].

Soluționarea problemelor de mediu sînt de competența statului, deoarece poluarea și combaterea ei este o problemă națională, statul fiind cel

ce stabilește regulile de conduită, inclusiv și în domeniul protecției mediului. Statul, prin organele sale specializate, poate să urmărească respectarea normelor de drept în domeniul mediului, de asemenea fiind în drept să aplice sancțiuni în cazul încălcării de către persoane a normelor legale imperative. De asemenea, autoritățile statutare specializate, sînt competente să soluționeze litigiile ce apar în procesul de exploatare a mediului. Pentru atingerea sarcinilor în domeniul protecției și refacerii mediului; pentru respectarea legislației ecologice, autoritățile publice și cele de specialitate, precum și autoritățile publice locale ale Republicii Moldova, dispun de competențe în domeniul mediului.

La nivel national, adoptarea legii privind evaluarea strategică de mediu [7] a avut drept scop instituirea unui cadru juridic privind efectuarea evaluării strategice de mediu, în vederea asigurării unui nivel înalt de protecție a mediului, a prevenirii sau diminuării efectelor negative ale unor planuri și programe asupra mediului, inclusiv asupra sănătății populației. *Evaluarea strategică de mediu* presupune evaluarea posibilelor efecte asupra mediului, inclusiv asupra sănătății populației, care presupune elaborarea unui raport privind calitatea mediului, desfășurarea consultărilor cu autoritățile publice și cu publicul interesat de efectele implementării unui plan sau program, precum și efectuarea, după caz, a unor consultări transfrontaliere, luarea în considerare a concluziilor raportului privind evaluarea strategică de mediu și a rezultatelor consultărilor în procesul decizional [7, art. 1].

În ceea ce privește comunicarea dintre cetățeni și administrația locală cu privire la problemele de mediu, trebuie menționat faptul că primăria poate iniția un dialog între cetățeni și administrația locală. Așadar, administrația publică locală ar trebui să aibă un rol major în identificarea modalităților de implicare a publicului în procesul de implementare și monitorizare a situației de mediu [8, p. 31]. Un impediment în acest sens este lipsa de informare cu privire la situația de mediu. Aceasta reprezintă o variabilă explicativă importantă pentru implicarea cetățenilor în procesul de elaborare și implementare a planurilor locale de acțiuni pentru mediu. Lipsa de informare provine din lipsa accesibilității datelor de mediu și lipsa de raportare a datelor de către autoritățile locale, dar și din dezinteresul cetățenilor. Prin urmare sunt necesare direcții de acțiune pentru creșterea gradului de accesibilitate a informației. Nici sectorul non-guvernamental nu stă mai bine în privința colaborării cu administrațiile locale. De exemplu, din cele 341 numai 70 conlucrează activ cu secțiile și direcțiile din cadrul administrației locale. Implicarea comunității locale nu trebuie să se

rezume doar la consultări. Implementarea planurilor locale de acțiuni cu privire la mediu, oferă oportunitatea încurajării spiritului inovativ al actorilor locali, în special al antreprenorilor. În ziua de azi, se caută soluții cât mai ingenioase de a proteja mediul și de a oferi cetățenilor servicii publice care să le îmbunătățească calitatea vieții. Aceste soluții includ, de exemplu, tehnologia verde sau crearea unei economii colaborative [8, p. 32].

Este necesar de creat în cadrul consiliilor raionale secții ecologice, care vor susține asigurarea metodologică și instructivă a procesului de elaborare a planurilor locale de acțiuni pentru mediu. Aceste planuri vor reprezenta un punct de pornire în dezvoltarea durabilă a unei localități, oferind garanția că respectiva localitate a abordat și a examinat adecvat problemele de mediu și de utilizare rațională a resurselor naturale, în limitele sale administrative. Planurile elaborate de autoritățile administrației publice locale vor fi coordonate cu autoritatea centrală de mediu și vor servi drept documente-cheie pentru obținerea resurselor financiare din bugetele locale, precum și de la donatorii externi. Fiecare proiect propus pentru finanțare de către programele de asistență financiară externă trebuie să reiasă dintr-un document de planificare strategică. Planificarea locală de mediu presupune un proces continuu, de aceea, periodic, planurile trebuie revizuite și actualizate, în funcție de procesul de soluționare a problemelor. Autoritatea centrală de mediu urmează să controleze și să monitorizeze acest proces. Autoritățile locale au datoria de a elabora și de a implementa un plan de acțiuni pentru asigurarea respectării mediului [9].

Planul local de acțiuni pentru mediu reprezintă un document care, de fapt, este un ghid de acțiuni pe termen lung al unei comunități, o călăuză în acțiunile sale de protecție a mediului. În același timp, planul local de acțiuni pentru mediu reprezintă și opinia oamenilor în ceea ce privește problemele principale de mediu din localitate, precum și acțiunile identificate de ei ca fiind prioritare pentru soluționarea acestora. Populația este implicată în mod direct în elaborarea de către autoritățile publice locale a acestui important document prin chestionare, sondaje, invitarea reprezentanților societății civile în grupurile de lucru, audieri publice, fapt care îi conferă mai multă obiectivitate și veridicitate [9].

Problemele de mediu sunt considerate extrem de importante, cetățenii considerând că ar trebui să constituie o prioritate pentru administrația locală. Reducerea poluării ar trebui să fie un deziderat în vederea protejării mediului. În acest sens, se fac eforturi la nivelul comunităților naționale și locale [8, p. 32].

În ultimii ani, s-a observat o creștere a interesului administrațiilor centrale și locale în ceea ce privește starea mediului. Autoritățile locale au un rol decisiv în îmbunătățirea mediului. Diversitatea în ceea ce privește istoria, geografia, clima, precum și condițiile administrative conduc la adoptarea de soluții la nivel local, în funcție de condițiile specifice. Aplicarea principiului subsidiarității, conform căruia acțiunile trebuie întreprinse la nivelul cel mai adecvat, implică, de asemenea, o intensă activitate la nivel local. Astfel, reprezentanții autorităților locale au responsabilități în adoptarea unor planuri eficiente de management în domeniul mediului, dar și în încurajarea parteneriatelor cu mediul industrial și de afaceri, precum și cu cetățenii, în vederea găsirii de soluții pentru minimizarea cantității de deșeuri generate, facilitând reciclarea și recuperarea lor [10, p. 39].

Soluțiile trebuie să fie orientate spre viitor, să încorporeze aspecte legate de prevenire a riscurilor, precum anticiparea schimbărilor climatice. Obligațiile impuse la nivel local, regional, național sau european (de exemplu, utilizarea eficientă a terenului, reducerea zgomotului, creșterea calității aerului) pot fi implementate mai eficient la nivel local atunci când sunt integrate într-un cadru local de management strategic [10, p. 40].

Pe plan raional și municipal, o parte impunătoare din problemele mediului sunt soluționate de autoritățile administrației publice ale raionului sau municipiului. Astfel, conform Legii privind protecția mediului înconjurător, autoritățile administrației publice ale raionului, municipiului în comun cu autoritățile locale pentru mediu asigură respectarea legislației de protecție a mediului [11, art. 9]. Unul dintre principiile de bază ale protecției mediului se rezumă la planificarea, proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor, planurilor și activităților planificate, care pot avea impact asupra mediului din Republica Moldova, se admit numai cu condiția informării, de către autoritățile administrației publice locale și inițiatorul activității planificate, a populației care locuiește în perimetrul obiectivului respectiv despre activitățile planificate și asigurării procesului participativ la luarea deciziei în etapele de proiectare și amplasare [11, art. 3 lit. d)].

În orașe, comune, sate, majoritatea problemelor ce vizează mediul sunt soluționate de către autoritățile administrației publice ale satului, orașului de comun acord cu autoritățile locale pentru mediu, care asigură și contribuie la păstrarea unui mediu sănătos și folosirea rațională a resurselor naturale. Aceste autorități exercită un control permanent asupra respectării legislației cu privire la protecția mediului; aprobă anual limitele de folosire a resurselor naturale; limitele de emisii și deversări nocive în

mediu; limitele poluării fonice; limitele de depozitare a deșeurilor de producție și menajere; stabilesc perimetrele pentru depozitarea deșeurilor de producție, menajere etc, asigură construirea și funcționarea instalațiilor de epurare în conformitate cu standardele stabilite pentru apele reziduale, supraveghează echipamentele și dispozitivele de preepurare a apelor reziduale, de reținere a noxelor; asigură realizarea măsurilor de prevenire și combatere a alunecărilor de teren, eroziuni, salinizării, compactării și poluării solului cu îngrășăminte minerale și pesticide; repartizează terenuri pentru asigurarea gradului necesar de împădurire, îndeosebi în zonele cu deficit de păduri, organizează împădurirea terenurilor agricole impracticabile, sădirea și întreținerea perdelelor forestiere de protecție, aliniamentelor de arbori și arbuști, spațiilor verzi, parcurilor și grădinilor vii; acordă priorități și înlesniri întreprinderilor ce desfășoară activități economice nonpoluante și sistemelor de producție cu circuit închis, sisteză planificarea, construirea și lucrările pentru efectuarea cărora nu s-a obținut autorizația autorităților pentru mediu [11, art. 3 lit. d)].

Planul local de acțiuni pentru mediu nu este ceva absolut nou pentru autoritățile locale și cele de mediu. Aspecte ale problemelor de mediu se regăsesc și în actele de planificare implementate în trecut și în prezent. Planul local de acțiuni pentru mediu oferă, însă, un cadru integrat, exhaustiv și cuantificabil de identificare și de soluționare a problemelor de mediu ale orașului [12].

Procesul de elaborare a Planului local de acțiuni pentru mediu demarează prin consultarea cetățenilor, a reprezentanților diferitor grupuri comunitare, a tineretului, care evocă cele mai stringente problemele de mediu ale localității. Astfel, Planul local de acțiuni pentru mediu este bazat pe interesele tuturor părților implicate în reglementarea, utilizarea și protecția mediului – administrația publică locală, autoritățile locale de mediu, organizații obștești, agenți economici etc. Stabilirea unor relații de parteneriat va asigura implementarea măsurilor preconizate, iar participarea activă a publicului larg este esențială și pentru asigurarea durabilității realizărilor pe termen lung. După aprobarea Planului local de acțiuni pentru mediu de către Consiliul Local, acesta va deveni un act normativ la nivel local și este respectat de către autoritățile publice locale, organizații, instituții, agenții economici și locuitorii orașului. Planificarea locală de mediu presupune un proces continuu, de aceea, periodic, planul va fi revizuit și actualizat, în funcție de procesul desoluționare a problemelor [12].

Educația privind schimbările climatice și mediul, are rolul de a contribui la modelarea comportamentelor individuale, de grup și de sistem, care

duc la degradarea naturii și a mediului înconjurător și de a împuternici oamenii să contribuie la rezolvarea de probleme și la schimbări sistemice. În plus, scopul educației privind schimbările climatice și mediul este de a contribui la atingerea obiectivelor de sustenabilitate pe termen lung, de a sprijini actorii relevanți (inclusiv autoritățile publice centrale și locale) în lupta cu efectele grave ale poluării, degradării mediului și schimbărilor climatice și de a crește capacitatea lor de intervenție [13].

Procesul de integrare europeană reprezintă o provocare a sectorului de mediu și include două mari direcții de acțiune: armonizarea legislației naționale de mediu cu acquis-ul comunitar din sector și reforma instituțională, care presupune dezvoltarea unui mecanism instituțional capabil să pună în aplicare cadrul legislativ nou-adoptat [14]. Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova [15], stabilește alinierea RM la practicile UE și internaționale în domeniul mediului [15].

În scopul protecției eficiente a mediului, minimalizării problemelor mediului, este necesară intervenția statului. Statul trebuie să poarte răspundere de calitate mediului și, respectiv, de starea sănătății populației, deoarece doar el prin intermediul instrumentelor sale are posibilități majore de a influența persoanele, instituțiile etc. de a proteja mediul. Este important de menționat rolul educației în înțelegerea și utilizarea informației referitoare la mediu, deoarece atâta timp cât omul nu va avea o educație ecologică, el nici nu va fi în stare să perceapă importanța informației care i se va pune la dispoziție. Educația referitoare la mediu trebuie să fie un proces de acumulare a cunoștințelor, suficiente pentru a contribui la acțiunea de prevenire și soluționare a problemelor de mediu. Statul, în persoana autorităților administrației publice, are obligația să asigure folosirea rațională și suficientă a resurselor naturale, precum și protecția acestora indiferent de destinația lor. Scopul principal al protecției mediului este ocrotirea omului, crearea condițiilor pentru dezvoltarea fizică și psihică a lui într-un mediu favorabil dezvoltării, protecția mediului tinde spre înlăturarea influențelor negative asupra mediului, prin identificarea cauzelor poluării și înlăturarea acestora, reducerea efectelor poluării mediului, spre binele individului și a umanității. Autoritățile locale au datoria de a elabora și de a implementa un plan de acțiuni pentru asigurarea respectării mediului. Planul local de acțiuni pentru mediu este un ghid de acțiuni pe termen lung al unei comunități, o călăuză în acțiunile sale de protecție a mediului, care reflectă și opinia locuitorilor unității administrativ-teritoriale, în ceea ce privește problemele de mediu din localitate, precum și acțiunile prioritare pentru soluționarea acestora.

Referințe bibliografice:

1. DUȚU, M. Dreptul mediului, Tratat. Abordare integrată. Volumul 1. Editura Economică, București, 2003. ISBN 973-590-816-6. 155 p.
2. BĂDESCU, V. Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu. Editura C.H. Beck, București, 2011. ISBN: 978-973-115-862-4. 432 p.
3. DĂNOI, I. at al. Noțiunea de mediu înconjurător și importanța protejării lui. P. 134. [Accesat 09.06.2023] Disponibil: http://dSPACE.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/4198/1/Danoi_I_mediu_inc.pdf
4. LUPAN, E. *Dreptul mediului. Partea generală*. București: Lumina-Lex, 1996. 238 p.
5. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Monitorul Oficial nr. 1 din 1994
6. FĂINISI, F. Dreptul mediului. Ed. Publishing House, 2005. ISBN: 973-87323-1-x. 280 p.
7. Legea privind evaluarea strategică de mediu, nr. 11 din 02.03.2017. Monitorul Oficial nr. 109-118 din 2017,
8. Plan de acțiune pentru mediu, 2017-2020, p. 31. [Accesat 05.06.2023] Disponibil: <https://balti.md/wp-content/uploads/2017/06/PLAM-Balti-v1.4-02-06.pdf>
9. Planurile naționale/locale de acțiuni pentru mediu – o necesitate stringentă. [Accesat 05.06.2023] Disponibil: <https://ecopresa.md/planurile-nationale-lelocale-de-actiuni-pentru-mediu-o-necesitate-stringenta/>
10. COMĂNESCU, M. Creșterea responsabilității față de mediu. În : *Economie teoretică și aplicată. Volumul XVII (2010), nr. 5(546), pp. 39-52.*,
11. Legea privind protecția mediului înconjurător. *Modificată LP253 din 22.11.18, Monitorul Oficial nr. 1-5/04.01.19 art.4; în vigoare 04.02.19,*
12. Planul local de acțiuni pentru mediu, 2016. [Accesat 03.06.2023] Disponibil: http://ungheni.md/wp-content/uploads/2020/01/Planul-Local-de-Acțiuni-pentru-Mediu_Ungheni.pdf
13. Strategia națională privind educația pentru mediu și schimbări climatice 2023 – 2030. [Accesat 06.06.2023] Disponibil: <https://www.edu.ro/sites/default/files/SNEM.pdf>
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, nr. 301 din 24.04.2014. Monitorul Oficial nr.104-109/328 din 06.05.2014
15. Acord de asociere între Uniunea Europeană, Euratom și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova. [Accesat 05.06.2023] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/association-agreement-with-moldova.html>